

Rješenja pitanja i zadataka za
Školsko natjecanje iz astronomije 2012.
4. razred srednje škole
6. veljače 2012.

Zaporka					
riječ			peteroznamenasti broj		

Pitanja

Zaokružite slovo ispred točnog odgovora ili dopunite rečenicu (svaki točan odgovor donosi 2 boda)

1. Kako crna rupa uvlači sve više tvari
- a) njezin se Schwarzschildov polumjer smanjuje
  - b) njezin se Schwarzschildov polumjer povećava**
  - c) ona postaje sve tamnija i tamnija
  - d) njezina gustoća raste

Rješenje: b (2 boda)

2. U prvom koraku termonuklearne fuzije u zvijezdama iz vodika nastaje deuterij.

Rješenje: deuterij (2 boda)

3. Radiogalaksije
- a) odašilju energiju samo u obliku radiovalova
  - b) mogu biti opažene samo radioteleskopima
  - c) odašilju više energije u obliku radiovalova nego tipične galaksije**
  - d) su galaksije prema kojima su poslani radiosignali kao pokušaj komunikacije s izvanzemaljskim civilizacijama

Rješenje: c (2 boda)

4. **Cefeide** su promjenljive zvijezde nazvane po δ Cep.

Rješenje: cefeide (2 boda)

5. Kvazari s velikim plavim pomakom u spektru
- a) udaljavaju se od nas gotovo brzinom svjetlosti
  - b) približavaju nam se gotovo brzinom svjetlosti
  - c) odašilju više energije u obliku X-zraka u usporedbi s drugim kvazarima
  - d) nisu nikad opaženi**

Rješenje: d (2 boda)

6. Hertzsprung-Russellov dijagram povezuje snagu zračenja zvijezde s njezinom površinskom temperaturom.

Rješenje: snagu (2 boda)
također se priznaju odgovori: „apsolutnu magnitudu” i „luminozitet“

7. Zvijezde s malom metaličnošću (udjelom metala) sastoje se uglavnom od
- a) svih elemenata osim metala
  - b) helija
  - c) plina i prašine
  - d) vodika i helija**

Rješenje: d (2 boda)

8. **Tamna tvar** je skrivena ili nevidljiva tvar koja ne svijetli, a otkrivaju ju gravitacijski učinci.

Rješenje: tamna tvar (2 boda)

9. Apsolutna zvjezdana magnituda jednaka je prividnoj magnitudi na udaljenosti od
- a) 3,26 pc
  - b) 10,0 pc**
  - c) 32,6 pc
  - d) 100 pc

Rješenje: b (2 boda)

10. Rana faza razvoja svemira, koja se odvijala neposredno nakon velikog praska, je **inflacijski** svemir.

Rješenje: inflacijski ili napuhujući (2 boda)

Zadaci

1. Izračunajte masu crne rupe koja ima Schwarzschildov polumjer jednak 3 km.
(7 bodova)

Rješenje:

Schwarzschildov polumjer je

$$r = \frac{2GM}{c^2} \quad (2 \text{ boda})$$

gdje je M masa crne rupe, c brzina svjetlosti, a G opća gravitacijska konstanta.

$$c = 3 \cdot 10^8 \text{ ms}^{-1} \quad (1 \text{ bod})$$

$$G = 6,67 \cdot 10^{-11} \text{ Nm}^2\text{kg}^{-2} \quad (1 \text{ bod})$$

Masa crne rupe tada je

$$M = \frac{rc^2}{2G} \quad (1 \text{ bod})$$

$$M = \frac{3 \cdot 10^3 (3 \cdot 10^8 \text{ ms}^{-1})^2}{2 \cdot 6,67 \cdot 10^{-11} \text{ Nm}^2\text{kg}^{-2}} \quad (1 \text{ bod})$$

$$M = 2 \cdot 10^{30} \text{ kg} \quad (1 \text{ bod})$$

---

2. Nađite kozmološki crveni pomak galaksije koja je od Zemlje udaljena 530 Mpc. Za vrijednost Hubbleovog parametra uzmite $71 \text{ km s}^{-1} (\text{Mpc})^{-1}$. **(8 bodova)**

Rješenje:

Prema Hubbleovom zakonu

$$v = H_0 \cdot d \quad \textbf{(3 boda)}$$

$$v = 71 \text{ km s}^{-1} (\text{Mpc})^{-1} \cdot 530 \text{ Mpc}$$

$$v = 3,76 \cdot 10^7 \text{ m/s} \quad \textbf{(1 bod)}$$

Za male vrijednosti kozmološkog crvenog pomaka vrijedi

$$z = \frac{v}{c} \quad \textbf{(2 boda)}$$

$$z = \frac{3,76 \cdot 10^7 \text{ m/s}}{3 \cdot 10^8 \text{ m/s}}$$

$$z = 0,125 \quad \textbf{(2 boda)}$$

---

3. Kolika je površinska temperatura zvijezde čija luminoznost iznosi $3,8 \cdot 10^{26} \text{ W}$? Štefan-Boltzmannova konstanta je $5,67 \cdot 10^{-8} \text{ W m}^{-2} \text{ K}^{-4}$, a polumjer zvijezde $7 \cdot 10^8 \text{ m}$. (7 bodova)

Rješenje:

Luminoznost je snaga zračenja kozmičkoga izvora. Zvijezda zrači kao crno tijelo za koje vrijedi Štefan-Boltzmannov zakon

$$P = A \sigma T^4 \quad (2 \text{ boda})$$

Površina sfere je

$$A = 4R^2 \pi \quad (1 \text{ bod})$$

Dakle, za luminoznost zvijezde možemo pisati

$$L = 4R^2 \pi \sigma T^4 \quad (1 \text{ bod})$$

Površinsku temperaturu zvijezde tada računamo

$$T = \sqrt[4]{\frac{L}{4R^2 \pi \sigma}} \quad (1 \text{ bod})$$

$$T = \sqrt[4]{\frac{3,8 \cdot 10^{26} \text{ W}}{4\pi \cdot (7 \cdot 10^8 \text{ m})^2 \cdot 5,67 \cdot 10^{-8} \text{ W m}^{-2} \text{ K}^{-4}}} \quad (1 \text{ bod})$$

$$T = 5750 \text{ K} \quad (1 \text{ bod})$$

Napomena: Uvažavaju se rezultati u rasponu od 5740 do 5760 K

---

4. Pulsar u Rakovici rotira s periodom od 33 ms. Kolika je obodna brzina točke na ekvatoru pulsara? Izrazite tu brzinu i u postocima brzine svjetlosti. Za promjer pulsara uzmite 25 km. **(8 bodova)**

Rješenje:

Točka na ekvatoru prođe put jednak opsegu za vrijeme jednako periodu

$$s = 2 R \pi \quad , \quad (1 \text{ bod})$$

$$t = T \quad (1 \text{ bod})$$

Obodna brzina točke na ekvatoru pulsara tada je

$$v = \frac{s}{t} = \frac{2 R \pi}{T} \quad (1 \text{ bod})$$

$$v = \frac{25 \cdot 10^3 \text{ m} \cdot \pi}{33 \cdot 10^{-3} \text{ s}} \quad (1 \text{ bod})$$

$$v = 7,6 \cdot 10^5 \text{ m/s} \quad (1 \text{ bod})$$

$$v = \frac{7,6 \cdot 10^5 \text{ m/s}}{3 \cdot 10^8 \text{ m/s}} c \quad (1 \text{ bod})$$

$$v = 0,25\% \ c \quad (1 \text{ bod})$$
